

Toekomstplannen examenkandidaten ten tijde van corona

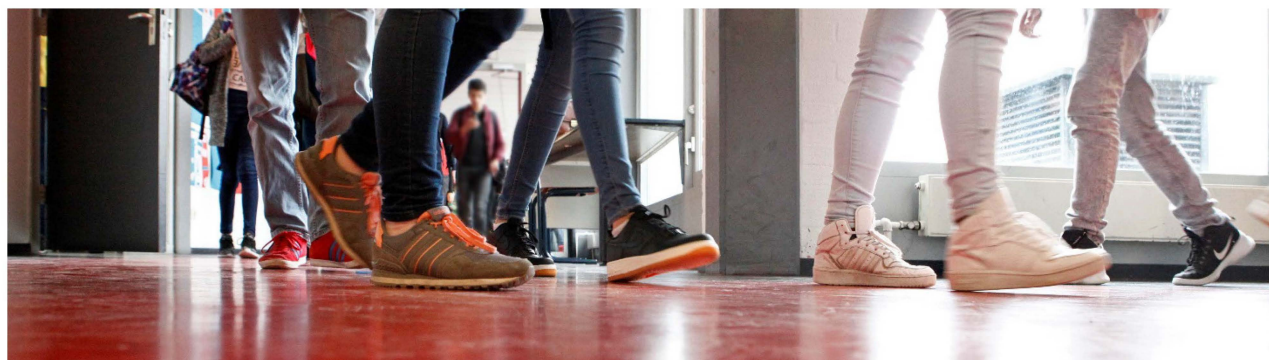
factsheet – mei 2023

Deze factsheet kijkt terug op het najaar van 2020 – middenin de coronacrisis – en laat zien welke zorgen er leefden onder examenkandidaten vo en mbo-4 en wat corona volgens hen veranderde aan hun toekomstplannen.

Aanleiding

In het voorjaar van 2020 brak de coronapandemie uit. Corona zette het gehele onderwijs op zijn kop. Scholen werden tijdelijk gesloten, eindexamens werden afgelast, stages werden afgeblazen en het onderwijs ging online. De ingrijpende corona-maatregelen in het onderwijs hadden ook effect op de voorstelling die leerlingen en studenten zich maakten over hun toekomst na het examen.

De coronamaatregelen zijn in het voorjaar van 2023 afgeschaft. Momenteel wordt de balans opgemaakt van 3 jaar leven met een gevaarlijk virus en met verschillende beperkingen om besmettingen in toom te houden. Maar welk effect hadden corona en de daarmee samenhangende maatregelen op het keuzeproces van leerlingen en studenten in hun laatste jaar? Om dat in beeld te krijgen, is een aantal vragen toegevoegd aan een vragenlijst voor een [onderzoek naar zelfselectie](#) die in het najaar van 2020 is uitgezet onder laatstejaars havo- en vwo-scholieren en mbo-4-studenten. Deze aanvullende vragen gingen over de zorgen die er leefden en over de mate waarin de coronapandemie plannen voor het hoger onderwijs beïnvloed heeft (zie voor technische details het Technisch Rapport, 2023).

Bevindingen in het kort

Zorgen van examenkandidaten

- Leerlingen en studenten zagen in het najaar van 2020 erg op tegen online onderwijs bij een eventuele vervolgstudie
- Mbo'ers maakten zich meer zorgen over financiën en motivatie dan havisten en vwo'ers, terwijl vwo'ers zich meer zorgen maakten over de studiekeuze en of ze voldoen aan de eisen van het hoger onderwijs dan havisten en mbo'ers

Verandering van plannen van examenkandidaten

- Plannen voor de toekomst waren met name veranderd bij mbo-4-studenten
- Voor mbo'ers speelde vooral het online onderwijs een rol om niet te willen studeren
- Het volgen van een passie was voor havisten en vwo'ers de invloedrijkste factor om een andere opleiding of instelling dan oorspronkelijk gepland te kiezen

Mogelijk blijvende gevolgen van corona We zijn nu twee en een half jaar verder. Een groot deel van de bevroegde vo-leerlingen en mbo-studenten is inmiddels student in het hoger onderwijs of is aan het werk. Corona lijkt ver achter ons, maar de gevolgen – ook in het onderwijs – worden nu zichtbaar: school- en studie-uitval is toegenomen, de motivatie onder havo- en mbo'ers is afgenomen, er zijn zorgen over het algehele welzijn van leerlingen en studenten. De impact van corona laat zien dat een heftige externe gebeurtenis van invloed is op de overwegingen bij de keuzes die jonge mensen maken. De coronamaatregelen kunnen dan wel afgeschaft zijn, in die tijd gemaakte keuzes kunnen nog lang bepalend zijn voor de toekomst van 'corona-cohorten'.

Figuur 1
Tijdslijn coronamaatregelen in mbo, vo en ho 2020-2021

Bron: RIVM; ministerie VWS

Welke zorgen leefden er onder examenkandidaten in het vo en mbo?

Op het moment dat de studenten en leerlingen de vragenlijst ontvingen (oktober 2020), was het onzeker hoelang de coronapandemie nog zou voortduren. Het was denkbaar dat ook na de (eind)examens de verschillende coronamaatregelen nog van kracht zouden zijn op de werkvloer en op hogescholen en universiteiten.

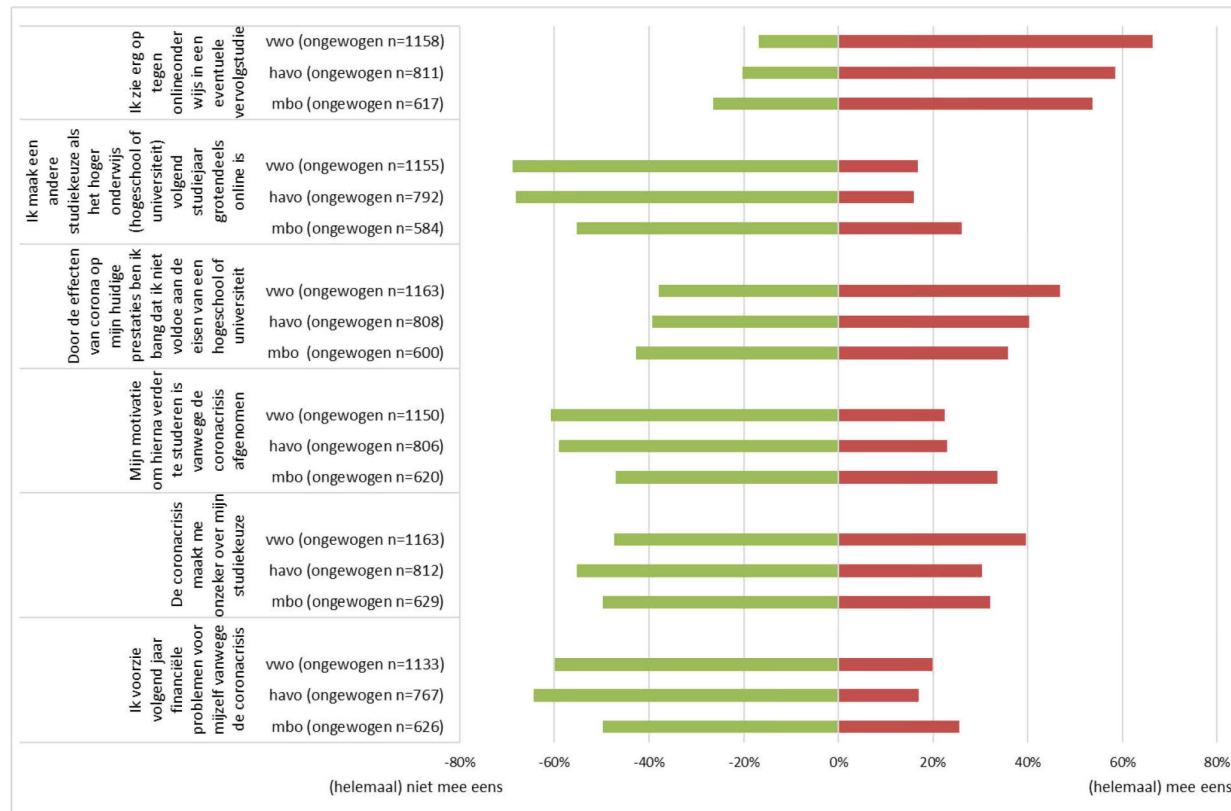
We hebben studenten en leerlingen verschillende uitspraken voorgelegd over de coronapandemie en hen gevraagd in hoeverre zij het met deze uitspraken eens waren.

Belangrijkste zorg: opzien tegen online onderwijs

Twee derde van de vwo'ers (66%) en meer dan de helft van de havisten (59%) en mbo-4-studenten (54%) zag erg op tegen online onderwijs in een eventuele vervolgstudie. Toch had dit weinig invloed op de studiekeuze van havisten en vwo'ers. Slechts een klein deel van de bevroegde scholieren zei een andere studiekeuze te maken als het hoger onderwijs grotendeels online zou zijn. Dit gold voor ruim 15 procent van de havisten (16%) en de vwo'ers (17%). Ongeveer een kwart van de bevroegde mbo-4-studenten (26%) zei een andere studiekeuze te maken als het hoger onderwijs volgend studiejaar grotendeels online zou zijn.

Mbo'ers, havisten en vwo'ers verschillen in soort zorgen

We zagen dat mbo'ers, havisten en vwo'ers verschillen in het soort zorgen. Waar we bij met name vwo'ers vooral twijfel over de studiekeuze en onzekerheid over het eigen presteren zagen, zagen we bij mbo'ers dat ze vaker dan havisten en vwo'ers ook een afname van de motivatie voor een vervolgopleiding en anticipatie op financiële problemen rapporteerden.

Figuur 2 Zorgen in het laatste school- en studiejaar

De helft van de vwo'ers (47%) was bang dat ze niet voldeed aan de eisen van een hogeschool of universiteit. Dit gold voor twee vijfde van de bevroegde havisten (40%) en ruim een derde van de mbo-4-studenten (36%). Ook was twee vijfde van de vwo'ers onzeker over de studiekeuze (40%) vanwege corona. Rond een derde van de havisten en mbo'ers zei door corona onzeker te zijn over de studiekeuze; respectievelijk 30 en 32%.

Bij een derde van de mbo-4-studenten (34%) was de motivatie om verder te studeren afgenomen. Dit gold in mindere mate voor de havisten (23%) en vwo'ers (23%). Ook voorzagen met name mbo'ers (26%) financiële problemen voor zichzelf vanwege de coronacrisis. Een vijfde van de vwo'ers (20%) en een iets minder groot deel van de havisten (17%) voorzagen financiële problemen.

Alleen zorgen? Of ook al andere toekomstplannen in het laatste schooljaar?

In het najaar van 2020 waren de scholen voor voortgezet onderwijs en de mbo's net weer gedeeltelijk open. De (eind)examens in 2020 waren afgelast en het was nog maar de vraag of die van 2021 wel zouden doorgaan. De besmettingen liepen in het najaar van 2020 weer flink op.

We vroegen leerlingen en studenten of hun oorspronkelijke plannen voor na het (eind)examen veranderd waren vanwege de coronapandemie waarin ze op dat moment nog middenin zaten. En zo ja, hoe dan?

Plannen voor de toekomst vooral veranderd bij mbo-4-studenten

Mbo'ers, havisten en vwo'ers verschilden in de richting waarop de plannen zijn veranderd. Mbo'ers gaven vergeleken met havisten en vwo'ers meer aan dat ze niet van plan waren te gaan studeren vanwege corona, terwijl havisten en vwo'ers juist vaker zeiden te willen kiezen voor een andere opleiding of instelling vanwege corona.

In het najaar van 2020 zei meer dan een kwart van de mbo 4-studenten (28%) hun plannen voor na het afstuderen vanwege de coronapandemie veranderd te hebben. De verandering die deze groep mbo'ers het vaakst noemde was dat ze nu niet van plan waren te gaan studeren omdat ze toch gingen werken en dat eerst niet van plan waren of (14%) omdat ze toch niet gingen studeren terwijl ze dat eerst wel van plan waren (16%) (samen 30%).

Van de havisten gaf 17% aan dat vanwege corona de toekomstplannen waren gewijzigd. Van deze groep havisten gaf een derde (34%) aan dat ze nu van plan was een andere opleiding te gaan volgen (27%) of aan een andere instelling te gaan studeren (6%) dan oorspronkelijk beoogd.

Tenslotte gaf 19% van de vwo'ers aan dat hun plannen vanwege corona waren veranderd. Daarbij was er onder de groep vwo'ers die de plannen had gewijzigd een minder sterk overheersende richting waarin die plannen dan veranderd waren. De meesten van hen (18%) gaven aan vanwege corona voor een andere opleiding (11%) of instelling (7%) te kiezen, maar een bijna even grote groep verwachtte vanwege corona nu niet te gaan studeren (15%).

Voor zowel de mbo'ers, de havisten en de vwo'ers waren de plannen voor na het examen niet zo vastomlijnd als onze antwoordcategorieën suggereerden. Het merendeel gaf bij de vraag naar gewijzigde plannen het antwoord 'anders, namelijk'. De veelheid aan open antwoorden daar waren lastig onder één categorie onder te brengen. Zaken die we daar veel aantreffen hadden te maken met het (niet) nemen van een tussenjaar, het uitstellen van beslissingen vanwege de onzekere situatie, en de (on)mogelijkheden voor een buitenlandse reis.

Figuur 3 Veranderen plannen vanwege corona

Welke gevolgen van corona zijn van invloed op de verandering van de plannen?

Inmiddels was in het najaar van 2020 al wel duidelijk dat corona veel invloed had op hoe het hoger onderwijs werd vormgegeven: online, vanuit het ouderlijk huis of een studentenkamer, zonder bruisend studentenleven. Maar corona benadrukte ook het belang van specifieke beroepsgroepen en het ontbreken van werk voor andere beroepsgroepen. Tenslotte beïnvloedde corona de bewegingsvrijheid: de mogelijkheden voor reizen, stages en studeren in het buitenland.

We hebben de examenkandidaten die hun plannen veranderden door de coronapandemie gevraagd om onderliggende factoren te benoemen die voor hen een rol speelden.

Voor mbo'ers speelde vooral het online onderwijs een rol bij de keuze om niet te gaan studeren

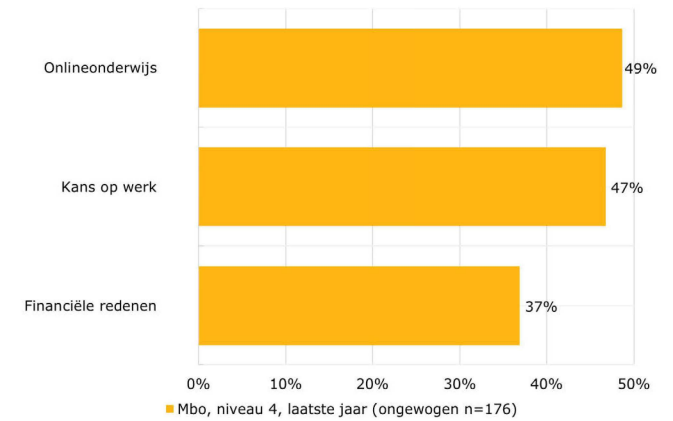
Meer dan twee derde van de mbo'ers die aangaven dat ze vanwege corona niet gingen studeren (n=52), zei dat het online onderwijs hier een rol bij speelde. We zagen al eerder bij de stelling over het online onderwijs die aan alle respondenten was voorgelegd dat dit een belangrijke zorg was, en dat met name mbo'ers hierdoor overwogen hun toekomstplannen aan te passen. De twee factoren die volgens veel mbo'ers daarna een rol speelden bij het plan om niet te gaan studeren waren financiële redenen (49,6%) en de kans op werk (41,2%).

Het volgen van een passie voor havisten de invloedrijkste factor om een andere opleiding of instelling te kiezen

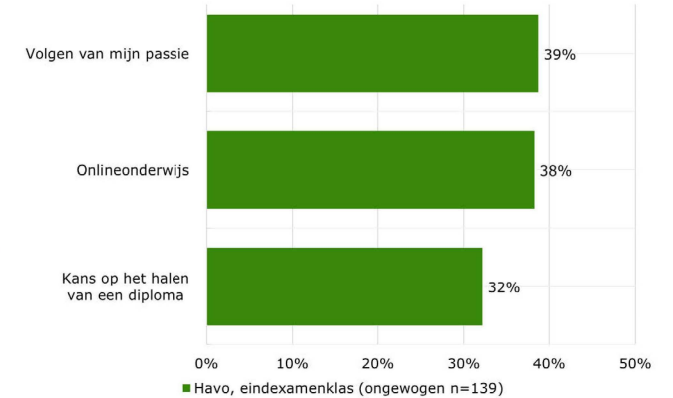
Aan het begin van de coronapandemie was de toekomst ineens volledig onzeker geworden. Ook leek het besef te verschuiven aan welke beroepen er behoefte zou zijn, en welke zaken er echt toe deden. Mogelijk dat op die manier corona de blik op het doel van studeren heeft veranderd:

studeren vanuit een passie in plaats van eerdere overtuigingen. We zagen dat voor havisten het volgen van een passie een veelgenoemde rol speelde bij het kiezen voor een andere opleiding of instelling (55,2%). Maar ook de kans op werk (51,5%) en de kans op een diploma (40,4%) speelden volgens veel havisten een rol bij het kiezen voor een andere opleiding of instelling.

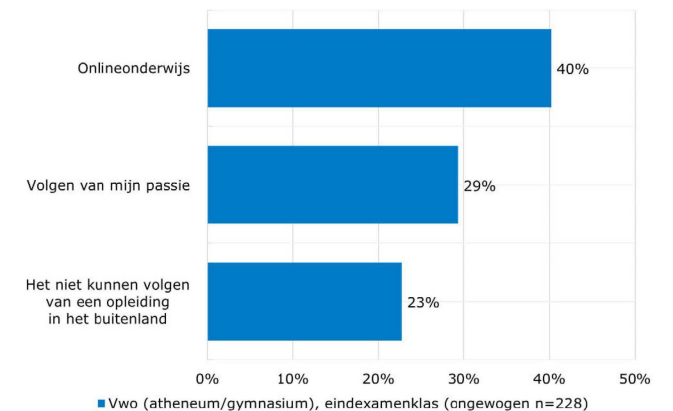
Figuur 4
Meest genoemde redenen door mbo'ers om niet te gaan studeren vanwege corona (ongewogen n=52)

Figuur 5
Meest genoemde redenen door havisten om voor een andere opleiding of instelling te kiezen vanwege corona (ongewogen n=47)

Figuur 6
Meest genoemde redenen door vwo'ers om voor een andere opleiding of instelling te kiezen vanwege corona (ongewogen n=39)

Online onderwijs invloedrijkste factor om andersoortige plannen te maken

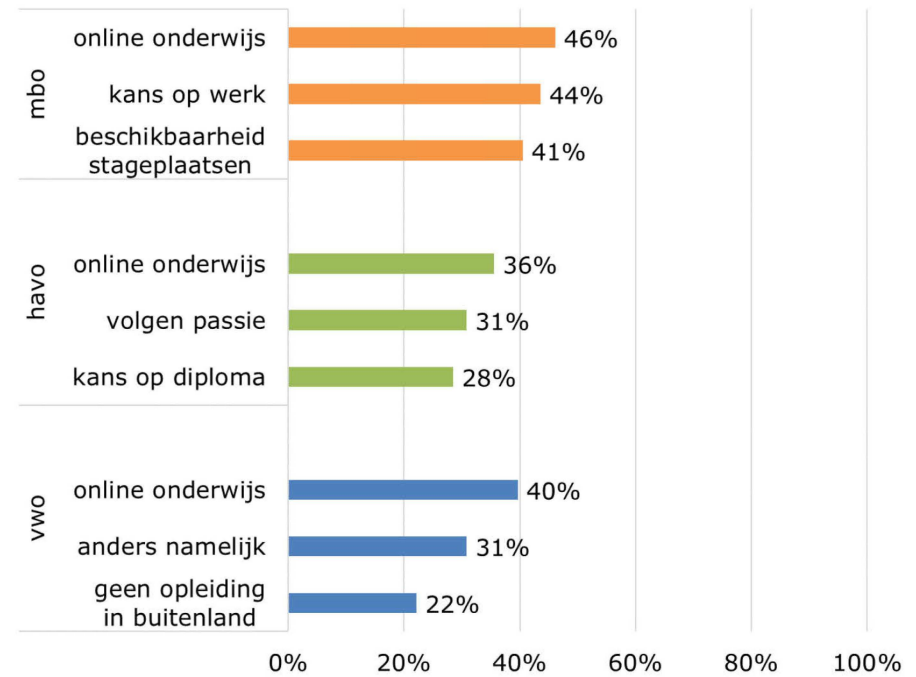
Naast plannen met betrekking tot werk of studie hebben studenten en leerlingen ook andersoortige plannen genoemd die niet werk- of studie-gerelateerd zijn. Ook het ontbreken of wegvallen van een plan vanwege corona valt hieronder. Deze andersoortige plannen vallen allemaal onder de categorie 'anders, namelijk'. Voor het ontbreken van een plan of voor het hebben van andersoortige plannen dan werk of studie was online onderwijs de invloedrijkste factor voor mbo'ers, havisten en vwo'ers, namelijk respectievelijk 46, 36 en 40%.

Een jaar na onze bevraging, bij de start van het studiejaar 2021-2022, werd een gedeelte van het hoger onderwijs nog hybride en online aangeboden. De vo-leerlingen en studenten konden middels online open dagen en studiekeuzeweken kennismaken met opleidingen en de (eind)examens van de leerlingen en studenten uit 'ons' onderzoek konden doorgaan. Maar het vooruitzicht op het 'oude normaal' was er nog niet.

Inmiddels zijn we twee en een half jaar verder, zijn alle corona maatregelen losgelaten en zien we in alle onderwijssectoren steeds duidelijker de gevolgen van bijna 3 jaar corona. Dit vraagt vanuit het onderwijs en de daarbij betrokken partijen om blijvende monitoring en begeleiding van alle cohorten die hun vormende onderwijsjaren in coronatijd hebben doorgemaakt.

Figuur 7

Meest genoemde redenen door leerlingen en studenten om 'andersoortige' plannen te maken (ongewogen n mbo=75, havo=63 en vwo=119)

Colofon

Inspectie van het Onderwijs
Postbus 2730 | 3500 GS Utrecht
www.onderwijsinspectie.nl
© Inspectie van het Onderwijs | mei 2023